

Αλέξιος Β΄ Μέγας Κομνηνός

Περίληψη :

Γόνος της οικογένειας των Μεγάλων Κομνηνών και αυτοκράτορας της Τραπεζούντας. Γεννήθηκε το 1283. Το 1297 διαδέχθηκε τον πατέρα του Ιωάννη Β' στο θρόνο της Τραπεζούντας, στον οποίο παρέμεινε ως το θάνατό του (1330). Είναι γνωστός και ως Αλέξιος Παλαιολόγος ή και Αλέξιος Κομνηνός.

Άλλα Ονόματα

Αλέξιος Παλαιολόγος, Αλέξιος Κομνηνός

Τόπος και Χρόνος Γέννησης

1283, Τραπεζούντα

Τόπος και Χρόνος Θανάτου

3 Μαΐου 1330

Κύρια Ιδιότητα

Αυτοκράτορας Τραπεζούντας (1297-1330)

1. Βιογραφικά στοιχεία

Ο Αλέξιος Β' Μέγας Κομνηνός γεννήθηκε το 1283 στην [Τραπεζούντα](#). Ήταν γιος του αυτοκράτορα της Τραπεζούντας [Ιωάννη Β' Μεγάλου Κομνηνού](#) (1280-1285/1287-1297) και της [Ευδοκίας Παλαιολογίνας](#), κόρης του Βυζαντινού αυτοκράτορα [Μιχαήλ Η' Παλαιολόγου](#) (1261-1282), και αδελφός του μετέπειτα αυτοκράτορα της Τραπεζούντας [Μιχαήλ Μεγάλου Κομνηνού](#) (1344-1349). Το 1301¹ παντρεύτηκε την Πεκιά, κόρη του Bekha Jaqeli, ηγεμόνα της Samtskhe, υποτελούς στο βασιλιά της Ιβηρίας (Γεωργίας), με την οποία απέκτησε τρία παιδιά, την [Ευδοκία Μεγάλη Κομνηνή](#) και τους μετέπειτα αυτοκράτορες [Ανδρόνικο Γ' Μέγα Κομνηνό](#) (1330-1332) και [Βασίλειο Μέγα Κομνηνό](#) (1332-1340). Από το δεύτερο γάμο του, με την κόρη του [Ααζού](#) ηγεμόνα Αναχουτλού, απέκτησε δύο παιδιά, τον Μιχαήλ και τη μετέπειτα αυτοκράτειρα [Άννα Αναχουτλού](#) (1341-1342), και τέλος από τον τρίτο γάμο του, με την άγνωστη κατά τα άλλα Σαργαλή, απέκτησε τον Γεώργιο Αχπουγά. Το 1297 ανήλθε στο θρόνο της Τραπεζούντας, διαδεχόμενος τον πατέρα του Ιωάννη Β'. Πέθανε στις 3 Μαΐου 1330. Σώζεται ο λόγος που εκφωνήθηκε στην κηδεία του, τον οποίο είχε συντάξει ο [Κωνσταντίνος Λουκίτης](#).

2. Βασιλεία

2.1. Η πολιτική έναντι των συμμάχων

Όταν το 1297 ο Αλέξιος Β' Μέγας Κομνηνός διαδέχθηκε τον πατέρα του στο θρόνο, η μητέρα του Ευδοκία και ο μικρότερος αδελφός του Μιχαήλ στάλθηκαν στην [Κωνσταντινούπολη](#) και ο ίδιος ο Αλέξιος τέθηκε υπό την κηδεμονία του θείου του, αυτοκράτορα του Βυζαντίου, [Ανδρόνικου Β' Παλαιολόγου](#) (1282-1328). Άμεση επιδίωξη του Ανδρόνικου Β' ήταν να θέσει τον αυτοκράτορα της Τραπεζούντας υπό την κωνσταντινουπολίτικη επιρροή. Στο πλαίσιο αυτής της πολιτικής τον απομάκρυνε από τη μητέρα του και προσπάθησε να τον παντρέψει με την Ειρήνη, κόρη του [επί του κανικλείου](#) Νικηφόρου Χούμνου. Ο Αλέξιος όμως, με γνώμονα την αποφυγή εσωτερικών ταραχών στην [Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας](#) από την προσέγγιση αυτή με την Κωνσταντινούπολη, αρνήθηκε την πρόταση του θείου του και παντρεύτηκε την Πεκιά.²

2.2. Η πολιτική έναντι των εχθρών

Την περίοδο της βασιλείας του ο Αλέξιος Β' Μέγας Κομνηνός (1297-1330) στράφηκε με επιτυχία εναντίον των [Τουρκομάνων](#), που είχαν καταλάβει την περιοχή της Χαλυβίας και την πόλη [Κερασούντα](#), ενώ αργότερα ήρθε αντιμέτωπος

Αλέξιος Β΄ Μέγας Κομνηνός

και με τους [Γενουάτες](#). Τον Σεπτέμβριο του 1301³ κατάφερε σημαντική νίκη εναντίον των Τουρκομάνων στα περίχωρα της Κερασούντας και αιχμαλώτισε τον αρχηγό τους Κουστογάννη. Μετά τη νίκη του δεν εφησύχασε αλλά αντίθετα έλαβε αποφασιστικά μέτρα για την άμυνα της περιοχής. Ήρθε επίσης αντιμέτωπος με τις δυνάμεις των [Γενουατών εμπόρων](#), οι οποίοι μετά τη δημιουργία της πρώτης τους αποικίας, συγκεκριμένα του [Καφφά](#) στην Ταυρική γύρω στο 1250, απέβλεπαν στο μονοπώλιο του διαμετακομιστικού εμπορίου στον [Πόντο](#). Ο Αλέξιος κράτησε αυστηρή στάση απέναντι στις αξιώσεις που πρόβαλαν οι Γενουάτες το 1306 για απαλλαγή από τους τελωνειακούς δασμούς και δεν υποχώρησε, παρά το σημαντικό ρόλο που διαδραμάτιζαν στο εμπόριο της περιοχής, μπροστά στις απειλές τους να αναχωρήσουν από την Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας. Η αντιπαράθεση των δύο πλευρών κατέληξε στην καταστροφή των αποθηκών που κατείχαν οι Γενουάτες έμποροι στην Τραπεζούντα και στην προσωρινή υποταγή τους στον αυτοκράτορα. Λίγο αργότερα όμως ξέσπασε ανοικτός πόλεμος. Ο Αλέξιος αναγκάστηκε λόγω της υπεροχής των Γενουατών στη θάλασσα να υπογράψει συνθήκη ειρήνης το 1314 και να τους παραχωρήσει εμπορικά προνόμια το 1316. Το 1319 παραχώρησε προνόμια και στους [Βενετούς](#).

2.3. Εσωτερική πολιτική

Σημαντική ήταν η συμβολή του Αλεξίου Β΄ Μεγάλου Κομνηνού στην ενίσχυση της άμυνας της ίδιας της Τραπεζούντας. Υπήρξε ιδρυτής της κάτω πόλης της Τραπεζούντας, επέκτεινε τα [τείχη](#) ως τη θάλασσα, ανακαίνισε και ενίσχυσε την οχύρωση. Ανάγλυφα και επιγραφές στον ορθογώνιο πύργο που οικοδόμησε και στο δυτικό τείχος μνημονεύουν το οχυρωματικό του έργο. Επιπλέον ίδρυσε σώμα νυκτοφυλάκων, τους νυκτολάιους, ενώ προχώρησε και στην αναδιοργάνωση του στρατού και του ναυτικού. Ο Αλέξιος υπήρξε επίσης χορηγός των μονών της [Παναγίας Σουμελά](#) και του [Αγίου Ευγενίου](#), στην οποία υπήρχε και απεικόνισή του. Φέρεται μάλιστα ως υπεύθυνος της αναβίωσης της γενεθλίου [εορτής του αγίου Ευγενίου](#) και της καθιέρωσης [πανήγυρης](#) την 24η Ιουνίου προς τιμήν του αγίου, στο πλαίσιο της οικονομικής του πολιτικής.⁴

Την εποχή της βασιλείας του η Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας γνώρισε μεγάλη ακμή, καθώς ο Αλέξιος Β΄ Μέγας Κομνηνός ενίσχυσε τις τέχνες και τις επιστήμες, ειδικότερα αυτές της [αστρονομίας](#) και των μαθηματικών, ενώ δημιούργησε γύρω του αυλή λογίων. Την περίοδο εκείνη δίδαξαν στις [σχολές](#) των μονών της [Αγίας Σοφίας](#) και του Αγίου Ευγενίου ο ιερέας Μανουήλ, ο [πρωτοβεστιάριος](#) Κωνσταντίνος Λουκίτης και ο ιερομόναχος [Γρηγόριος Χιονιάδης](#), στον οποίο ο αυτοκράτορας ανέθεσε να συνθέσει την υμνωδία της πανήγυρης της 24ης Ιουνίου που διεξαγόταν για τα γενέθλια του αγίου Ευγενίου. Την ακμή της αυτοκρατορίας στα χρόνια της βασιλείας του κατέγραψε χαρακτηριστικά ο μητροπολίτης [Ιωσήφ Λαζαρόπουλος](#) στο εγκώμιό του για τον αυτοκράτορα, το οποίο ενσωμάτωσε στο λόγο του για τη γενέθλια ημέρα του αγίου Ευγενίου.⁵

2.4. Εκκλησιαστική πολιτική

Την περίοδο της βασιλείας του Αλεξίου Β΄ Μεγάλου Κομνηνού οι σχέσεις της [Εκκλησίας της Τραπεζούντας](#) με το [Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως](#) ήταν γενικά καλές και υπήρχε συνεργασία μεταξύ των ιεραρχών. Το 1317 το Πατριαρχείο, ζήτησε από τον Αλέξιο να επιτρέψει στο νεοεκλεγέντα [μητροπολίτη Αμασειάς](#) Κάλλιστο να εγκατασταθεί στα Λίμνια και από εκεί να ποιμαίνει το πλήρωμα της εκκλησίας του, ώσπου να μπορέσει να επιστρέψει στην έδρα του, που τελούσε υπό την κυριαρχία μουσουλμάνων.

Όσον αφορά στις σχέσεις της Εκκλησίας της Τραπεζούντας με τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία της Δύσης, θα επισημάνουμε ότι το 1329 ο πάπας Ιωάννης ΚΒ΄ (1316-1334) εμφανίζεται να προβαίνει σε μια κίνηση προσέγγισης του Αλεξίου με απώτερο σκοπό να θέσει υπό την εξουσία του την Εκκλησία της Τραπεζούντας. Σε επιστολή του προς τον Αλέξιο εξέφρασε στη «μεγαλειότητα» του αυτοκράτορα της Τραπεζούντας την επιθυμία να ενωθεί η Εκκλησία της Τραπεζούντας με τη Ρωμαιοκαθολική, υπό τη σκέπη της δεύτερης. Ο Αλέξιος Β΄ Μέγας Κομνηνός, ωστόσο, δεν απάντησε στην πρόσκληση του πάπα, οπότε και το ζήτημα δεν είχε συνέχεια.

1. Οι συντάκτες του *Εγκυκλοπαιδικού Προσωπογραφικού Λεξικού Βυζαντινής Ιστορίας και Πολιτισμού* 1 (Αθήνα 1996) τοποθετούν χρονικά το γάμο του

Αλέξιος Β΄ Μέγας Κομνηνός

αυτοκράτορα Αλεξίου Β' Μεγάλου Κομνηνού με την πριγκίπισσα από την Ιβηρία το 1300. Βλ. Νικολούδης, Ν., «Αλέξιος Β' Μέγας Κομνηνός», *Εγκυκλοπαιδικό Προσωπογραφικό Λεξικό Βυζαντινής Ιστορίας και Πολιτισμού 1* (Αθήνα 1996), σελ. 244.

2. Όταν ο Ανδρόνικος Β' Παλαιολόγος έμαθε για το γάμο του ανιψιού του, στράφηκε προς την εκκλησία και ζήτησε από τον Πατριάρχη και τη Σύνοδο να θεωρήσουν παράνομο το γάμο με την αιτιολογία της μη σύμφωνης γνώμης του κηδεμόνα του. Η εκκλησία ωστόσο απέρριψε το αίτημά του. Βλ. Miller, W., *Trebizond. The Last Greek Empire* (London 1926), σελ. 32-33.

3. Οι συντάκτες της Εγκυκλοπαίδειας του Ποντιακού Ελληνισμού τοποθετούν χρονικά την κατάληψη της Κερασούντας από τον Αλέξιο Β' Μέγα Κομνηνό το 1302. Βλ. Γεωργιάδης, Θ. (επιμ.), *Εγκυκλοπαίδεια του Ποντιακού Ελληνισμού. Ο Πόντος. Ιστορία, Λαογραφία και Πολιτισμός 1* (Θεσσαλονίκη 1991), σελ. 122.

4. Bryer, A.A.M. – Winfield, D., *The Byzantine Monuments and Topography of the Pontos I* (Dumbarton Oaks Studies 20, Washington DC 1985), σελ. 168.

5. Οι J.Ph. Fallmerayer και Ι. Παπαδόπουλος θεωρούν ότι το εγκώμιο του μητροπολίτη Ιωσήφ Λαζαρόπουλου απευθύνεται προς τον Αλέξιο Γ' Μέγα Κομνηνό. Βλ. Fallmerayer, J.Ph., "Original-Fragmente, Chroniken, Inschriften und anderes Materiale zur Geschichte der Kaisertum Trapezunt", *Abhandlungen der historischen Classe der K. Bayerischen Akademie 1 Abth.* (München 1843-1847), σελ. 35· Παπαδόπουλος, Ι., *Γρηγορίου Χωνιάδου του Αστρονόμου επιστολαί* (Θεσσαλονίκη 1929), σελ. 10-11.

Βιβλιογραφία :

	Bryer A.A.M., Winfield D. , <i>The Byzantine Monuments and Topography of the Pontos, I (With Maps and Plans by R. Anderson and Drawings by J. Winfield)</i> , Washington D.C. 1985, Dumbarton Oaks Studies 20
	Hendy M.F. , <i>Studies in the Byzantine Monetary Economy c. 300-1450</i> , Cambridge Mass. 1985
	Miller W. , <i>Trebizond. The Last Greek Empire of the Byzantine Era, 1204-1461</i> , London 1926
	Γεωργιάδης Θ. (επιμ.) , <i>Εγκυκλοπαίδεια του Ποντιακού Ελληνισμού. Ο Πόντος. Ιστορία, Λαογραφία και Πολιτισμός, 1</i> , Θεσσαλονίκη 1991
	Talbot A.M. , "Alexios II Komnenos", A. Kazhdan, <i>The Oxford Dictionary of Byzantium 1</i> , Oxford, New York 1991, 64
	"Κομνηνός Αλέξιος ΙΙ Παλαιολόγος", E. Trapp, H. Beyer, I. Leontiadis, <i>Prosopographisches Lexicon der Palaiologenzzeit, 5</i> , Wien 1981, 224
	Νικολούδης Ν. , "Αλέξιος Β' Μέγας Κομνηνός", <i>Εγκυκλοπαιδικό Προσωπογραφικό Λεξικό Βυζαντινής Ιστορίας και Πολιτισμού, 1</i> , Αθήνα 1996, 243-244

Δικτυογραφία :

	EMPIRE of TREBIZOND. John II, with Alexius II. 1280-1297 http://www.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=75907&AucID=80&Lot=1824
--	---

Γλωσσάριο :

	επί του κανικλείου, ο Αυτοκρατορικός αξιωματούχος που βρισκόταν σε στενή συνεργασία με τον αυτοκράτορα, επικεφαλής της αυτοκρατορικής γραμματείας, επιφορτισμένος με τον έλεγχο όλων των αυτοκρατορικών εγγράφων πριν και μετά την υπογραφή τους. Ο κάτοχος του αξιώματος έπαιξε σημαντικό
--	--

Αλέξιος Β΄ Μέγας Κομνηνός

ρόλο στην αυτοκρατορική αυλή αλλά και στη διακυβέρνηση.

Λαζοί, οι

Έθνοτική ομάδα των παραλίων της Μαύρης Θάλασσας με γλωσσικό ιδίωμα που ανήκει στις γλώσσες του Νοτίου Καυκάσου. Στα μεσαιωνικά χρόνια οι Λαζοί κατοικούσαν στις ακτές του βορειοανατολικού Εύξεινου Πόντου, στα βορειοανατολικά εδάφη της Αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας, στη Λαζία ή Λαζική (όπου οργανώθηκε και το βάνδον της Μεγάλης Λαζίας) και στη δυτική Ιβηρία (Γεωργία). Ήταν σύμμαχοι των Μεγάλων Κομνηνών. Διαδραμάτισαν πολλές φορές σημαντικό ρόλο στα πολιτικά δρώμενα της Αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας. Σήμερα ζουν στην Τουρκία (οι περισσότεροι) και στη Γεωργία.

πρωτοβεστιάριος, ο (και πρωτοβεστιαρίτης)

Ανώτερος αυλικός, υπεύθυνος του βασιλικού βεστιαρίου, της βασιλικής ιματιοθήκης. Το αξίωμα απονεμόταν σε ανώτατους αξιωματούχους και μελλοντικούς αυτοκράτορες. Αρχικά ο πρωτοβεστιάριος ήταν υπεύθυνος για το αυτοκρατορικό ιματιοφυλάκιο. Από τον 9ο έως τον 11ο αιώνα, οπότε το αξίωμα εξελίσσεται σε τιμητικό τίτλο, ο ρόλος του πρωτοβεστιαρίου μεταβάλλεται: εμφανίζεται πλέον ως επικεφαλής στρατευμάτων, ως υπεύθυνος για τη διεξαγωγή διαπραγματεύσεων με σκοπό την υπογραφή ειρήνης, καθώς και για τη διερεύνηση υποθέσεων συνωμοσίας κατά του αυτοκράτορα. Το 14ο αιώνα ο τίτλος παραχωρείται ιεραρχικά ανάμεσα σε αυτούς που έχουν τα υψηλότερα αξιώματα.

Πηγές

Νικηφόρος Γρηγορά, *Ρωμαϊκή Ιστορία*, Bekker, I. – Schopen, L. (ed.), *Nicephori Gregorae Historiae Byzantinae 1* (Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonn 1830).

Βίος αγίου Ευγενίου Τραπεζούντος, Rosenquist J.O. (ed.), “The Hagiographical Dossier of St. Eugenios of Trebizond in Codex Athous Dionysiou 154. A Critical Edition with Introduction, Translation, Commentary and Indexes”, *Acta Universitatis Upsaliensis* 3 (Uppsala 1996).

Λαμψίδης Ο. (επιμ.), «Μιχαήλ του Παναρέτου περί των Μεγάλων Κομνηνών», *Αρχείον Πόντου* 22 (1958), σελ. 1-124.

Χρονολόγιο

1283: Γέννηση του Αλεξίου Β' Μεγάλου Κομνηνού στην Τραπεζούντα

1297: Ο Αλέξιος Β' ανέρχεται στο θρόνο της Τραπεζούντας

1301: Γάμος, πρώτος, του Αλεξίου Β' με την Πεκάι, κόρη του Bekha Jaqeli

Μετά το 1301: Γάμος, δεύτερος, του Αλεξίου Β' με την κόρη του Λαζού ηγεμόνα Αναχουτλού

Μετά το 1301: Γάμος, τρίτος, του Αλεξίου Β' με τη Σαργαλή

1314: Ο Αλέξιος Β' υπογράφει συνθήκη ειρήνης με τους Γενουάτες

1316: Ο Αλέξιος Β' παραχωρεί εμπορικά προνόμια στους Γενουάτες

1319: Ο Αλέξιος Β' παραχωρεί εμπορικά προνόμια στους Βενετούς

1329: Επιστολή του πάπα της Ρώμης Ιωάννη XXII προς τον Αλέξιο Β' με πρόταση ένωσης της Εκκλησίας της Τραπεζούντας με τη Ρωμαιοκαθολική υπό τη σκέπη της δεύτερης

3 Μαΐου 1330: Θάνατος του Αλεξίου Β' Μεγάλου Κομνηνού στην Τραπεζούντα/ Άνοδος του Ανδρονίκου Γ' Μεγάλου Κομνηνού στο θρόνο της Αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας

Βοηθ. Κατάλογοι

Κατάλογος αυτοκρατόρων Τραπεζούντας

Αλέξιος Β΄ Μέγας Κομνηνός

Αλέξιος Α΄ 1204

Ανδρόνικος Α΄ (Γίδων) 1222

Ιωάννης Α΄ (Αξούχος) 1235

Μανουήλ Α΄ 1238

Ανδρόνικος Β΄ 1263

Γεώργιος 1266

Ιωάννης Β΄ 1280

Θεοδώρα 1285

Ιωάννης Β΄ (Ξανά) 1287

Αλέξιος Β΄ 1297

Ανδρόνικος Γ΄ 1330

Μανουήλ Β΄ 1332

Βασίλειος 1332

Ειρήνη 1340

Άννα (Αναχουτλού) 1341

Ιωάννης Γ΄ 1342

Μιχαήλ 1344

Αλέξιος Γ΄ 1349

Μανουήλ Γ΄ 1390

Αλέξιος Δ΄ 1417

Ιωάννης Δ΄ 1429

Αλέξιος Ε΄ 1458

Δαβίδ 1458-1461